नृप !" भाग १०।५८।२३श्लो० "प्रीतिमनुभवसि नग्नजितः" माघः २वास्तुग्रन्थकारके विद्वद्भेदे च "नग्नजिता तु चतुर्दशदैर्घ्येण द्राविडं कथितम्" "आस्यं सकेशनिचयं षोड़शदैर्घ्येण नग्नजित् प्रोक्तम्" वृ०सं०५८अ० । नग्नजितोऽपि राजभेदे "वैदेहाम्बष्ठकम्बोजास्तथा नग्नजितास्तु ये" भा०क०७९अ० । तदपत्ये ब०व० । पुंयोगे केकयीतिवत् तदपत्येऽपि स्त्रियां ङीष् । ३सत्यभामायां कृष्णकलत्रभेदे स्त्री "कालिन्दीं मित्रविन्दाञ्च सत्यां नग्नजितीं तथा" हरिवं०१४८अ० । अपत्ये अण् ङीप् । नाग्नजितीत्यपि सत्यभामायां दर्शितभागवतश्लोके उदा० ।

नग्नमुषित त्रि० मुषितो नग्नः राजद० । धनाद्यपहरणेन नग्नतापन्ने "को नग्नमुषितप्रथ्यं बहु मन्येत राघवम्" भट्टिः ।

नग्नम्भविष्णु पु० अनग्नोनग्नो भवति भू-च्व्यर्थे खिष्णुच् मुम् च । अनग्ने नग्ने भविष्णौ । तत्रार्थे खुकञ् नग्नम्भावुक तत्रार्थे त्रि० ।

नग्नहु(ह्व) पु०नग्नं ह्वयति करोत्यनेन सेवनात् ह्वे-बा०कु कू वा । षड्विंशतिद्रव्यकृते सुरावीजे किण्वे अमरमाला "आतिथ्यरूपं मासरं महावीरस्य नग्नहुः" यजु०१९।१४ "सर्जत्वगादिषड्विंशतिवस्तून्येकीकृतानि नग्नहुः" कर्कः सर्जादीनि च "सर्ज१त्वक्२ त्रिफला५ शुण्ठी६ पुनर्नवा७ चतुर्जातक११पिप्पली१२ गजपिप्पली१३वंशा१४वका१५ बृहच्छत्रा१६चित्रके१७न्द्रवारुण्य१८श्वगन्धा१९धान्यक२० यवानी२१जीरकद्वय२२ हरिद्राद्वय२५विरूढ़यवव्रीहय२६ एकीकृता नग्नहुः" "शष्पतोक्मलाजनग्नहूं दक्षिणद्वारेणाग्निगृहं नीत्वा" यजु० १९।१ मन्त्रे वेददी० ।

नग्नाट पु० नग्न एवाटति अट-अच् "सह सुपा" स० । दिगम्बरे मुक्तकच्छे जैनभेदे हलायुधः । स्वार्थे क अट-ण्वुल् वा । नग्नाटक तत्रार्थे हारा० ।

नग्निका स्त्री नग्ना+संज्ञायां कन् । अनागतार्त्तवायाम् अजातरजस्कायां स्त्रियाम् अमरः "त्रिंशद्वर्षो दशवर्षां भार्य्यां विन्देत नग्निकाम्" भा०अनु० ४५अ० ।

नघमार पु० नह-क बा० हस्य घः नघं मारयति मृ-णिच-अण् । कुष्ठरोगे "त्रीणि ते कुष्ठ ! नामानि नघमारो नघारिषो नघायं पुरुषः" अथ०१९। ३९।२। एवं नघारिष नघाय इत्यपि तत्रार्थे

नघुष पु० नहुष+पृषो० । नहुषनृपे मैत्रोप० । [उपपतौ जटा०

नङ्ग पु० नं बन्धं गच्छति गम-ड बा० मुम् च । जारे

नचिकेतस् पु० वाजश्रवसः पुत्रे १ऋषिभेदे २अग्नौ च । "उशन् ह वै वाजश्रवसः सर्ववेदसं ददौ तस्य ह नचिकेतानाम पुत्र आस" कठोप० "सर्वे सान्ता अदन्ताः स्युः" इत्युक्तेर्नचितोऽप्यत्रार्थे "मृत्युप्रोक्तां नचितोऽथ लब्ध्वा विद्यामेतां योगविधिञ्च कृत्स्नम्" कठोप० उपसंहारे । "तवैव नाम्ना प्रथितोऽयमग्निं सृङ्काञ्चेमामनेकरूपां गृहाण" । "एतमग्निं तवैव नाम्ना प्रवक्ष्यन्ति जनासः" इति च कठोप० तस्मै मृत्युदत्तद्वितीयवरकथने । "यएवं विद्वांश्चिनुते नचिकेतस्" कठोप० । स्वार्थे अण् नाचिकेतोऽप्युक्तार्थे "त्रिणाचिकेतस्त्रयमेतद् विदित्वा" कठोप० "त्रिणाचिकेतस्त्रिभिरेत्य सन्धिम्" कठोप० "छायातपौ ब्रह्मविदो वदन्ति पञ्चाग्नयो ये च त्रिणाचिकेताः" शा०भा० धृतिश्रुतिः । सर्वत्र "पूर्वपदात् संज्ञायामिति" पा० णत्वम् । नाचिकेतश्च उद्दालकर्षेः पुत्रः स च पित्रा कारणान्तरात् शप्तो यमलोकं गत्वा पुनरागतः इत्यादिः तत्कथा भा०आ० ७१अ० नाचिकेतोपाख्याने दृश्या । तेन वाजश्रवसोनामान्तरमुद्दालक इति गम्यते ।

नचिर न० नशब्देन "सह सुपा" पा०स० । शीघ्रकाले "यथा नचिरकालं नो निष्कृतिः स्यात्त्रिलोकगे" भा०आ०९६अ० "योगयुक्तो मुनिर्ब्रह्म नचिरेणाधिगच्छति" । "भवामि नचिरात् पार्थ ! मय्यावेशितचेतसाम्" गीता । नञा समासे अचिरइत्येव स्यात् । अचिरशब्दे ८३पृ०दृश्यम् ।

नच्युत त्रि० नशब्देन "सह सुपा" पा०स० । च्युतभिन्ने मुग्धबोधकारस्तु "रात्रेः कृति विभाषा" पा० ६।३।७२ सूत्रात् विभाषानुवृत्तिं मन्यमानः "नञो नलोपः"७२तस्मात् नुडचि"७४ इत्यादि सूत्राण्यपि विभाषापराणीति अभिसन्धाय "नञोऽनौ वाज्झसौ" सूत्रेण विभाषया अचि अनादेशं झसि च अइत्यादेशं विदधौ नभ्राडित्यादि पा०७५ सूत्रञ्च नञः प्रकृतिवद्भावविधायकं ननलोपादिनियमपरमिति तस्याशयः । पाणिनीयास्तु न विभाषामनुवर्त्तयन्ति नान्तरीयकादौ तु नशब्देनैव समास इति प्रतिपेदिरे ।

नज व्रीडायां भ्वा० आ० अक० सेट् । नजते अनजिष्ट । ननाज नेजतुः । ईदित् ओदिच्च नग्नः । अणोपदेशत्वात् निमित्ते सति न णत्वं प्रनजति ।

नञ् अव्य०न+बा०अञ् न ञित् ञिदनुबन्धो नञो नलोपनुडर्थः अञितस्तु ननलोपादि नान्तरीयकनैकधेत्यादि" सि०कौ० "नञभावे १निषेधेन स्वरूपार्थे२ऽप्यतिक्रमे३। ईषदर्थे४